

Hội đèn Và

(Phạm Vĩnh)

Ở khu vực núi Tản Viên có 4 cung điện lớn thờ thánh Tản Viên tỏa ra 4 phương: đông, tây, nam, bắc.

Đền Và ở xã Trung Hưng, thuộc ngoại vi thị xã Sơn Tây (Hà Tây nay), gọi Đông Cung - Tây Cung (tức đền hạ) nằm dưới chân núi xã Minh Quang - Nam Cung ở thôn Yên Cư, xã Tản Lĩnh - Bắc Cung ở xã Tây Đằng đều thuộc huyện Ba Vì.

Hội Đền Và mở 3 năm một lần (vào các năm: Tý, Mão, Ngọ, Dậu) đúng vào ngày rằm tháng chín âm lịch.

Trong ngày hội có tục thi đánh cá trên khúc sông Tích từ cầu Vang (xã Đường Lâm) đến cầu ái Mộ (xã Trung Hưng). Trước khi vào thi, cụ Tiên chỉ làm lễ trước bàn thờ thánh. Lễ xong, trống ngũ liên nổi thúc giục. Ai quăng lưới kéo lên được cá thì để riêng sau trình ban giám khảo. Ai bắt được nhiều nhất, cá to nhất sẽ được thưởng. Dưới sông, hàng chục thuyền lượn đi, lượn lại, lưới bạc tung lên lấp lóa ánh mặt trời. Nhân dân quanh vùng đứng xem đông nghịt và reo hò mỗi khi thấy một cái lưới đầy cá và có cá to.

Khi mặt trời đứng bóng, xem chừng đã đủ số cá làm lễ, cụ Tiên chỉ cho dừng cuộc thi, từng thuyền đưa cá vào chấm giải. Trong số cá đánh được, người ta chọn 99 con to nhất đưa lên làm lễ dâng Thánh.

Hội đèn Và nhắc nhở đến truyền thuyết về thần núi Tản Viên, được trải rộng khắp vùng núi Ba Vì và quanh ngã ba sông Hồng, sông Đà...